

EL BEAT DOMÈNEC CASTELLET D'ESPARREGUERA

dossier

JOAN BRAVO¹

PROFESSOR

Domènec Castellet, possiblement l'esparreguerí més universal, roman a la memòria col·lectiva gairebé com un desconegut. A molt pocs els evoca la figura d'un capellà que va ser martiritzat en temps i en terres llunyanes; a molts d'altres, en canvi, els suggereix tan sols el nom d'un carrer d'Esparreguera.

Domènec Castellet va néixer l'octubre de 1592², al si d'una senzilla família de paraires d'Esparreguera, que vivia dins l'ambient de la puixança econòmica que llavors fruien les poblacions del Llobregat montserratí i que aleshores respirava la general atmosfera de religiositat característica de la societat de l'època. El fervor popular resultava refermat a Esparreguera, d'una banda, per la proximitat i la pertinença de la vila³ al monestir i santuari on es venerava la imatge de la Mare de Déu, i d'altra banda, per l'incessant flux de pelegrins a Montserrat que feien a la vila la darrera aturada abans d'encetar el tram definitiu que els conduïa a la presència de la Verge Bruna.

La vida transcorria tranquil·la a la llar de Vicenç Castellet i Lluïsa Vinyals, pares del noi Francesc Pau, nom del nostre personatge abans d'ingressar al convent. Pocs metres davant de casa seva s'aixecaven dia rere dia els sòlids

murs de l'església de Santa Eulàlia que, amb l'esforç de la gent del poble, s'havia començat a bastir anys enrere⁴ mentre, portes endins, els pares inculcaven als seus fills les seves arrelades creences religioses, especialment la devoció vers la Mare de Déu.

Als setze anys, Francesc Pau Castellet va prendre la decisió d'ingressar en un convent per seguir la vida religiosa. Era el fruit de la llavor que els seus pares havien dipositat al seu esperit i que havien nodrit al llarg del transcurs de la seva infantesa.

A Esparreguera, com a molts pobles, l'antiga Confraria del Roser, molt arrelada als gremis dels paraires, dedicava solemnes celebracions durant el mes d'octubre a la seva patrona i per als actes religiosos, sobretot per als sermons a l'església, es demanava la presència dels frares Predicadors o Dominics del convent de Santa Caterina de Barcelona⁵. El tracte amb aquests religiosos va decidir l'elecció del jove esparreguerí i el 23 d'octubre de 1608, amb setze anys, va picar a la porta del cèlebre convent demanant l'hàbit blanc i negre dels frares dominics. A la cerimònia de vestició de l'hàbit religiós, Francesc Pau, per devoció al sant fundador de l'Orde, es va canviar el nom i des d'aleshores s'anomenaria Domènec. Els seus jocs d'infantesa, el tracte amb els amics al poble i la intimitat al caliu de la llar amb els pares i germans van ser substituïts per la relació fraternal amb altres joves aspirants que, sota la direcció dels superiors i professors, a l'ombra del claustre gòtic de Santa Caterina, es van encarregar de la seva formació espiritual i intel·lectual.

¹ Joan Bravo va estudiar Filosofia i Lletres a València. Com a professor d'Història de Filosofia i de Literatura espanyola, va exercir la docència a Barcelona, Montevideo (Uruguay), Panamà i Guatemala. Actualment resideix a Esparreguera.

² El 23 d'octubre de 1608, quan va rebre l'hàbit religiós, segons consta a l'arxiu dels dominics de la Província d'Aragó, Domènec Castellet tenia setze anys i dotze dies. Va néixer, doncs, l'11 d'octubre de 1582.

³ El prior Jaume de Vivers "en 1351 adquirí els castells d'Esparreguera i de les Espases amb tots llurs termes, jurisdicció alta i baixa, mer i mixt imperi, aigües, molins, pasturatges, boscos, drets, possessions, amb les cases i vassalls dels dos castells, per preu de 8.500 lliures, moneda de Barcelona". Anselm ALBAREDA, *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1977. 6a edició, p. 46.

⁴ La primera pedra de l'església de Santa Eulàlia es va posar el 13 de desembre de 1587 i vint-i-quatre anys després, el 12 de maig de 1612, va ser beneïda per l'abat de Montserrat fra Antoni Jutge. Orenç VALLS I BROQUETES, *La Vila d'Esparreguera i el seu terme*. Esparreguera, 1961, p. 131.

⁵ Les confraries del Roser estaven estretament vinculades als frares dominics i únicament els superiors d'aquest Orde els podia instituir canònicament a les esglésies dels pobles.

Carrer Beat Domènec Castellet a Esparreguera

Un any després, el 24 d'octubre de 1609, un cop superat el noviciat o temps de provació, Domènec Castellet va emetre, en mans del prior del convent, els vots de pobresa, castedat i obediència, restant així lligat definitivament a l'estat religiós.⁶ Faltaven, però, moltes hores de reflexió, d'estudi i formació abans que el fervorós i jove dominic esparreguerí estigués preparat per tal de dur a terme els somnis de la seva infantesa: quan es veia ell mateix predicant als seus convilatans des de la trona de l'església del poble induint-los amb fervor a la devoció per la Mare de Déu i a la pràctica de les virtuts cristianes. De totes maneres, Domènec era conscient aleshores que el vot d'obediència posava el seu destí en mans dels superiors. Ell mateix se sorprendria pocs anys després del gir que havia fet la seva existència, motivat, com veurem, no tant per obediència als superiors, sinó per una decisió lliure presa personalment.

Acompanyem, de moment, Fra Domènec al claustre, a les aules i a la seva sòbria cel·la de Santa Caterina. De mica

⁶ Die 24 octobris de 1609 fecerunt professionem Fr. Raymundus Aybar et Fr. Dominicus Castellet in manibus Reverendi Fr. Alexandri Vilanova, supprioris Conventus, existentibus Priore electo A.R.P. Raphaele Riphos. Llibre de Professions dels Religiosos de Santa Caterina de Barcelona, des de lo any 1531 fins 1633- València. Arxiu dels Dominics de la Província d'Aragó.

Imatge del beat Domènec Castellet que es pot contemplar a l'església parroquial d'Esparreguera

en mica es va anar assabentant de la importància i significat històric d'aquell convent que, erigit en estil gòtic català a la segona dècada del segle XIII, havia estat al llarg de gairebé quatre-cents anys el centre d'irradiació de cultura i apostolat a tota Catalunya i més enllà. En cel·les austeres com la seva havien dormit, estudiat i resat molts frares dominics que havien esdevingut després bisbes, consellers i confessors de reis i famosos catedràtics als Estudis Generals i Universitats. Les mateixes lloses del terra del claustre gòtic que ell trepitjava tenien encara l'empremta del passeig meditatiu i silencios d'insignes professors de lleis, de filosofia, de teologia i de llengües orientals. Aquella biblioteca que s'obria al fons del claustre començava a ser la més important i nodrida de tot Catalunya i, per sobre de tot, arreu de Santa Caterina s'ensumava l'alè de Fra Ramon de Penyafort, el dominic penedesenc que havia omplert amb la seva presència l'esdevenir eclesiàstic, polític i cultural de Catalunya durant mig segle. Havia mort en una cel·la de Santa Caterina i al seu funeral a l'església conventual van assistir-hi els reis d'Aragó, la reina Violant de Castella, l'Infant en Jaume —després rei d'Aragó—, nombrosos bisbes i prohoms, les despulles dels quals descansaven en un mausoleu en capella especial a la mateixa església⁷ i, finalment, havia estat declarat sant el 1601, set anys abans que el llavors adolescent Francesc Pau piqués a la porta de Santa Caterina demanant l'hàbit dels frares dominics.

⁷ Carles SOLDEVILA, *Figures de Catalunya*. Barcelona: Aedos, 1955. "Sant Ramon de Penyafort", p. 36.

Casa anterior a la biblioteca que porta el nom del beat Castellet

Aquests precedents significaven tot un repte per a l'esperreguerí. De moment, Domènec era conscient que la seva tasca, un cop compromès pels seus vots religiosos, era la seva formació intel·lectual. Feia un any que, abans de vestir l'hàbit religiós, s'havia sotmès a la prova del suficient coneixement de la llengua llatina per tal d'enfrontar-se al *ratio studiorum* de l'època, en què tot l'ensenyament de la filosofia i la teologia es feia en llatí. El currículum d'estudis de tot frare dominic constava d'un primer cicle de formació filosòfica, començant per l'aprenentatge de les regles lògiques del raonament i endinsant-se a continuació en la visió aristotèlica dels éssers i del món. Després vindrien els llargs estudis de teologia, aprofundint en l'exposició metòdica de la veritat revelada en la Sagrada Escripura i en la tradició de l'Església, seguint sempre la doctrina del Doctor Angelicus, Sant Tomàs d'Aquino. La formació intel·lectual no era, però, la meta final, sinó que la culminació era l'ordenació sacerdotal que li permetria el contacte ministerial amb el poble cristià durant la celebració de l'eucaristia, l'administració dels sacraments i la predicació de la paraula sagrada.

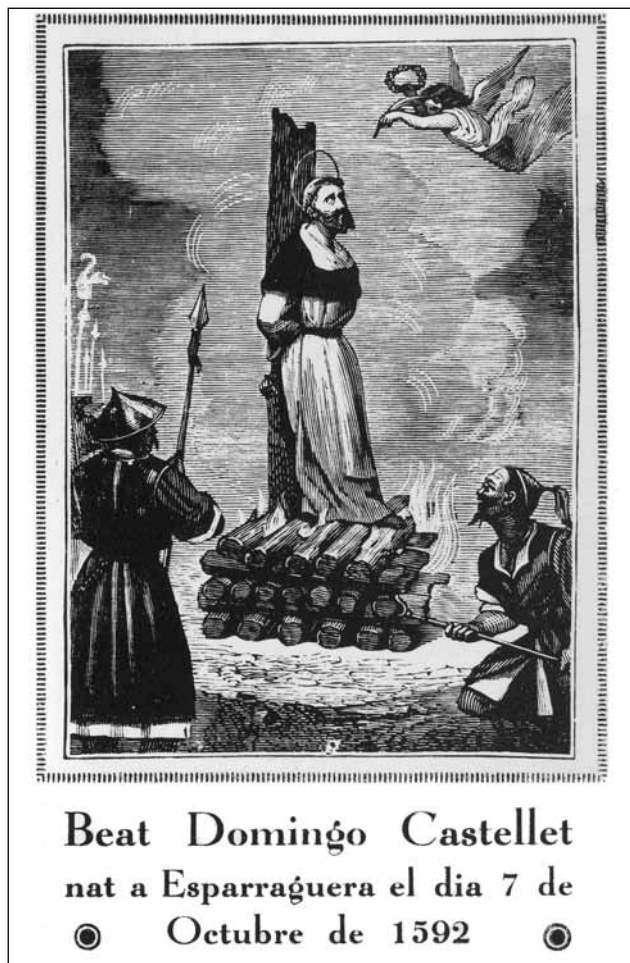
Domènec Castellet, un cop feta la professió religiosa, va cursar els estudis de filosofia a Santa Caterina a Barcelona i algun dels primers anys de teologia. El cert és que els seus biògrafs el situen a Segòvia, l'any 1613, amb 21 anys, estudiant teologia al convent de Santa Cruz la Real. El

Façana de la biblioteca d'Esparreguera que porta el nom del beat

motiu del trasllat podria ser la cura que tenien els dominics de la corona catalano-aragonesa en la selecció de religiosos que, pels seus dots intel·lectuals, poguessin exercir en un futur la docència en estudis generals i universitats. Els convents de Barcelona, Tarragona, Lleida, Tortosa i Saragossa eren centres d'estudis superiors i la docència requeria també titulacions superiors. Era usual, aleshores, l'assignació a convents o col·legis famosos per tal d'assolir aquests títols.

Santa Cruz la Real a Segòvia era un d'aquests centres. Fra Domènec Castellet, en consideració al seu currículum d'estudis, hauria estat triat perquè es dedicés, en el futur, a la docència. La vida comunitària transcorria tranquil·la a l'ombra del claustre romànic de Santa Cruz. Les hores d'estudi a les aules i a les cel·les conventuals s'intercalaven amb els moments dedicats a la recitació de l'Ofici diví i la celebració de la missa conventual. Un matí, però, del cru hivern segovià d'aquell 1613 va arribar al convent el dominic pare Diego Aduarte demanant voluntaris per a les missions de l'Orient. Domènec Castellet va ser dels primers a oferir-se. El mateix Aduarte escriu: *"...el año del Señor de 1613 haciendo yo viaje hacia las islas Filipinas...llegando a Santa Cruz de Segovia buscando religiosos que me quisieran acompañar a predicar el santo*

Estampa dedicada al beat Domènec Castellet

evangelio, uno de los primeros que se apuntaron para tan santa empresa fue el padre Fray Domingo Castellet".⁸

Aquell dia i aquell moment van ser crucials i definitius per a la vida de Domènec Castellet. Fruit d'un impuls espontani de generositat o més aviat de resolució llargament sospesada i païda, el cert és que aquell gest va suposar un canvi radical en la trajectòria de la seva vida. Els seus superiors, encara que haguessin projectat el seu futur cap al món de les càtedres i universitats, i malgrat el vot d'obediència, van respectar la seva decisió.

Aviat van començar els preparatius per al llarg viatge cap

⁸ Fray Diego de ADUARTE, *Historia de la Provincia del Santo Rosario de la Orden de Predicadores en Filipinas, Japón y China*. Vol. II. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1968, p. 292. Diego Aduarte és la principal font de dades biogràfiques de Domènec Castellet. El va reclutar com a missioner i va fer un seguiment de la seva trajectòria fins al seu martiri el 1628. Diego Aduarte, nascut a Saragossa el 1569, va ser nomenat bisbe de Nueva Segovia a Filipines. Va morir a Manila el 1636.

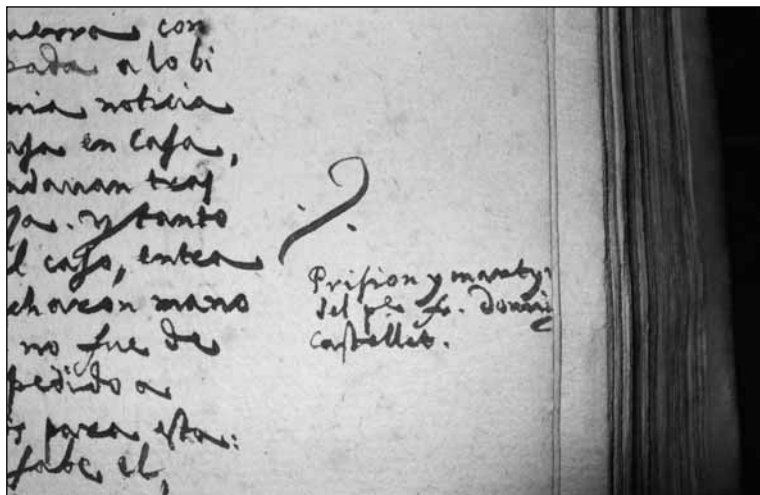

Mosaic del beat a la façana de l'església

al llunyà Orient. El pare Diego Aduarte, comissionat pel reclutament de missioners, abans de conformar l'equip, els va explicar les condicions i dificultats que es trobarien en aquelles terres llunyanes, el compromís que se'ls demanava de l'estricta observança de les Constitucions i regla de l'Orde dominicà i les incomoditats, perills i sacrificis que representava la perllongada navegació atlàntica cap a l'Orient. Tot estava contingut en un document que, després de ser llegit i estudiat, havien de signar. Al document hi havia un apartat amb el compromís d'aprendre la llengua dels nadius del punt de destí que els assignessin el superior per tal de predicar la doctrina cristiana. Un cop signat el document, el pare Aduarte es va constituir com a superior de l'equip de missioners i va començar els tràmits als departaments oficials per tal d'aconseguir els permisos, els diners i tot el que fos necessari, perquè totes les despeses del viatge anaven a càrrec de la Corona espanyola.⁹ Mentre es gestionaven els tràmits, els religiosos tenien permís del superior per anar a acomiadar-se de les seves famílies i dels convents de procedència, ja que embarcar cap a les Filipines, el Japó o la Xina volia dir, de vegades, no tornar mai més. Domènec Castellet va signar el document, però no sabem si va tornar a Esparraguera per acomiadar-se dels seus.

El primer semestre de 1613, trenta religiosos dominics sota el comandament del pare Diego Aduarte van embar-

⁹ Des del començament de l'evangelització a les noves terres descobertes, els reis espanyols van gestionar, mitjançant diferents organismes, la implantació de l'Església al nou món.

Manuscrit amb l'anotació de la presó i martiri del beat Castellet

car al port de Sanlúcar de Barrameda. A la llista consta el nom de Fra Domingo Castellet.¹⁰ El primer amarratge es feia a La Gomera, a les Illes Canàries, per proveir-se d'aigua i d'aliments. En aquell punt començava la travessia de l'Atlàntic, que durava dos mesos o més, segons l'estat del temps. L'expedició va arribar finalment el 19 de juny de 1613 a San Juan de Ulúa, port de Veracruz a la costa atlàntica de Mèxic, llavors anomenat Nueva Espanya.¹¹ A la capital de Mèxic, el grup de missioners va romandre-hi gairebé dos anys, a causa que en aquell temps no hi va haver cap vaixell que anés cap a les Filipines, la seva destinació. Vivien en una residència de frares dominics anomenada Hospedería de San Jacinto, on Fra Domènec va continuar els estudis interromputs a Segòvia i, segons els biògrafs, va destacar pel seu esperit de servei a la comunitat.

A final de març de 1615 van embarcar a Acapulco, a la costa del Pacífic, i un mes després van arribar a Manila. Durant els sis anys de la seva estada a Filipines va estar destinat pels seus superiors a diferents indrets de la província de Nueva Segovia, al nord-est de l'illa de Luzón, on va dedicar els primers mesos a aprendre la llengua de la terra, segons el compromís signat abans de embarcar a Sevilla. El 1616, quan va fer els vint-i-cinc anys,¹² en el seu segon any com a missioner, va rebre l'ordenació sa-

cerdotal que el capacitava per celebrar l'eucaristia, batejar els nous cristians i administrar els altres sagraments. La seva tasca com a missioner abastava el doble vessant de millorar, per un cantó, les condicions de vida dels nadius, alhora que els instruïa en la doctrina cristiana.

La tranquil·litat que envoltava la vida dels missioners dominics a Nueva Segovia va ser interrompuda per les notícies que arribaven de Manila. A la capital de les Filipines, els superiors estaven assabentats que els seus religiosos missioners enviats al Japó eren empresonats i martiritzats l'un rere l'altre. La religió cristiana havia estat ben rebuda en temps anteriors pels japonesos, però després d'un període de tolerància, les autoritats havien decretat la prohibició del cristianisme arreu el país i, feia pocs anys, aquesta prohibició havia esdevingut una cruel persecució. El que més colpia l'ànima de Domènec Castellet era que els cristians japonesos es quedaven sense sacerdots i eren pressionats perquè abandonessin la seva fe. Així, quan va rebre la notícia que Fra Àngel Ferrer, el seu company del viatge de Mèxic a Manila, havia estat empresonat i martiritzat a Nagasaki, es va presentar voluntari per anar al Japó. Malgrat la reticència dels superiors a enviar-hi missioners substituïts fins que no afluïés la persecució, l'11 de juliol de 1621 van embarcar a Manila Domènec Castellet i Pedro Vázquez, camuflats en un vaixell xinès de mercaderies.¹³

Onze dies després es passejaven tots dos missioners pels carrers de Nagasaki vestits de comerciants, i així barrejats amb compradors i venedors portuguesos, holandesos i xinesos. Els primers contactes amb els cristians els van assabentar de la necessitat d'assistència espiritual que demanaven i, davant el desconeixement de la llengua, es van amagar prop de la ciutat per tal d'aprendre l'idioma. Pocs mesos després ja es podien defensar i començaren

¹⁰ Archivo de Indias. FILIPINAS, 79, N.101: Memorial de Fray Diego Aduarte, de la Orden de Santo Domingo, presentando la relación de treinta religiosos que lleva a Filipinas, entre ellos Fray Domingo Castellet (22-03-1613). Vegeu també: Archivo de Indias. CONTRATACIÓN, 5538, Catálogo de pasajeros a Indias, L.9, f. 121-122 (12-06-1613).

¹¹ José DELGADO, *Beato P. Fray Domingo Castellet, O.P. (1592-1628) Biografía y cartas*. Torrent (València): Escritos del Vedat, Vol. XVI. 1986. p. 272.

¹² No tenim documentació de la data de l'ordenació sacerdotal de Domènec Castellet. Segons la legislació canònica llavors vigent no hauria estat abans de 1615.

¹³ José DELGADO, p. 274.

la seva labor, segons testimoni del mateix Castellet, "escoltant en confessió a molts cristians que es dirigien a ells".

Nagasaki es converteix, així, en el centre de les seves activitats missioneres, des d'on es desplacen per torns a Omura, Arima, Hirado i altres indrets on la seva presència era requerida per les comunitats cristianes. La persecució augmentava i els creients que eren sotmesos a turment no sempre eren capaços de romandre fidels a la seva fe. Al novembre de 1622, són ells dos els únics missioners dominics que queden al Japó. Poc abans de la Pasqua de l'any següent, es troben ambdós a Nagasaki. Fra Domènec adverteix el seu company que sigui més cautelós i es mantingui ocult i que seria millor que marxés a Arima, d'on l'havien reclamat els cristians. Fra Pedro Vázquez no és del mateix parer, però dies després, el 14 d'abril de 1623, va anar allà on s'amagava Domènec Castellet per acomiadar-se i confessar-se. En el moment en què resaven en veu alta i intentaven enterrar l'arqueta amb les restes de fra Lluís Flores, martiritzat feia poc, van ser sorpresos per dos agutzils que van apressar Fra Pedro Vázquez, que es va enredar en uns esbarzers mentre que Domènec va poder fugir. Es va quedar sol però no va abandonar l'atenció als cristians que, arreu, demanaven la seva presència. A la tardor del mateix any van arribar tres nous reforços i, amb ells, el seu nomenament com a superior dels dominics al Japó.¹⁴ L'assetjament al qual es trobaven sotmesos els obligava a canviar de refugi amb freqüència i ho feien de nit, assistint pel camí els malalts; a la casa on s'allotjaven escoltaven les confessions fins després de mitjanit i llavors celebraven la missa, o es retiraven a descansar per dir la missa al matí ben d'hora i així tenir-ho tot recollit a l'albada, de manera que evitaven cridar l'atenció de la gent. Aprofitaven el mal temps per viatjar de dia i, d'aquesta manera, aconseguien passar més desapercebuts.

Aprofitant que l'any 1625 es va donar a la comunitat cristiana japonesa un període d'alleujament i certa relaxació en les mesures persecutòries, els superiors de diversos ordes religiosos, entre els quals fra Domènec Castellet, van concertar, en trobades discretes, dur a terme un projecte comú i molt arriscat per tal de fer arribar nous reforços des de Manila. Es tractava de noliejar un vaixell amb comandament i tripulació de total confiança que anés a les Filipines a recollir missioners ja preparats, amb coneixement de l'idioma inclòs, i que tornés al Japó, per desembarcar amb molta discreció. S'estalviaven, així, els riscos dels viatges als vaixells dels comerciants xinesos, que no sempre eren discrets. Però aviat va ser destituït el

¹⁴ "Quedó solo el P. Domingo Castellet, que lo guardó Dios para maestro de los que allá fueron después." Diego Aduarte. p. 228.

governador de Nagasaki, a causa de la seva mà tova amb els cristians, i el 1626 va ser substituït pel terrible Mizuno Kawachi, conegut per la seva fòbia vers els cristians, que va començar la persecució més metòdica i cruel quan es va assabentar, per un cristià renegat, del pla per introduir clandestinament sacerdots cristians.¹⁵

Els dos anys següents van ser per Domènec Castellet un continu rosari d'ensurts, fugides i patiments per les punyents notícies que li arribaven als seus successius amagatalls a Nagasaki. Era conscient que el buscaven però això no li impedia acudir, nit rere nit, a les cases dels cristians a confessar, celebrar l'eucaristia i compartir amb ells la comunió i, tot seguit, després de les abraçades, sortir amagant-se a les ombres i buscar refugi on descansar fins que arribés altre cop la nit.

La seva hora va arribar la nit del 15 de juny de 1628 a Nagasaki, quan estava predicant i, amb la seva paraula, intentava refermar la fe en un grup de fidels reunits a la casa d'una venerable octogenària cristiana i molt devota dels missioners. Als agutzils que van irrompre de sobte i el van detenir els va dir, amb veu ferma i pausada: "Vinga, senyors, aquí teniu les meves mans; lligueu-me i porteu-me, amb molt de gust patiré pel Déu meu".¹⁶

El van portar a la presó d'Omura, on va trobar altres religiosos i cristians a qui consolava i animava perquè es mantinguessin fermes en la fe, mitjançant l'oració i la celebració de la missa. De les cartes que va escriure a la presó, sobresurt l'adreçada al seu amic portuguès, capità de vaixell i fervent cristià, Duarte Correa, i de la qual es pot deduir l'estat d'ànim amb què Fra Domènec esperava el seu martiri: "Bendito sea Dios que se ha dignado acordarse de mí para usar conmigo de sus misericordias sacándome del mundo y trayéndome a esta santa cárcel en que tantos santos han habitado. Plegue a su divina Majestad que así como ellos salieron de aquí para el cielo así también a mí me saque para gozarle en su compañía, pídale mucho vuestra Merced y muy de corazón por mí, y déle gracias del gran favor que me ha hecho. Estoy muy alegre."¹⁷

Domènec Castellet va morir a Nagasaki, el 8 de setembre de 1628, cremat a la foguera, entonant himnes i salms de lloança a Déu, junt amb altres vint-i-tres condemnats, missioners i cristians. El mes següent, el dia 7, hagués fet els 36 anys.

¹⁵ A aquesta actitud persecutòria dels governants japonesos no van ser aliens els holandesos, que en aquella època estaven en ple conflicte amb la monarquia hispànica dels Àustries.

¹⁶ José DELGADO, p. 302

¹⁷ José DELGADO, p. 303

Com a màrtir de la fe va ser beatificat pel papa Pius IX l'any 1867. El municipi d'Esparreguera, quan va rebre la notícia de l'elevació als altars d'un màrtir fill de la vila, li va dedicar una capella a l'església de Santa Eulàlia.¹⁸ El 1928, l'Ajuntament posà el seu nom a l'antic carrer de les Cabanyes i, a la biblioteca municipal, que es va inaugurar el 1937, en plena Guerra Civil, també li posaren el

nom del beat.

La dimensió humana de la personalitat de Domènec Castellet té encara molts vessants per descobrir. Tant de bo els actuals historiadors sàpiguen transmetre a les futures generacions l'admiració vers la figura d'un esparreguerí que va entregar la seva vida per un ideal.

dossier

¹⁸ El bisbe de Barcelona, el 9 d'agost de 1867, assabentà l'Ajuntament d'Esparreguera que Domènec Castellet, il·lustre fill de la vila, havia estat beatificat a Roma. Orençí VALLS, p. 232.